

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Сербина Руслана Андрійовича – на дисертацію Ніколайчика Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративні процедури забезпечення кібербезпеки в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах сьогодення забезпечення кібербезпеки в Україні є критично важливим з огляду на сучасні виклики, пов'язані з постійними кіберзагрозами, які спрямовані як на державний, так і правоохоронний сектори. В умовах повномасштабної війни, яку веде російська федерація проти України, інформаційна та кібернетична сфери стають «полем битви», де атаки можуть бути не менш небезпечними, ніж традиційні військові дії. Кібератаки здатні паралізувати інфраструктуру країни, порушити функціонування державних органів, банківської системи, об'єктів енергетики, транспорту, охорони здоров'я тощо. Це може призвести до значних економічних збитків, послаблення національної безпеки і втрати довіри громадян до здатності держави забезпечувати їхній захист. Окрім того, кібербезпека є необхідною умовою для успішної співпраці з міжнародними партнерами. Захищений кіберпростір є важливим фактором для залучення інвестицій, розвитку торгівлі та зміцнення міжнародного авторитету країни. Крім того, кібербезпека є однією з умов інтеграції України в Євроатлантичні структури. Разом із тим, забезпечення кібербезпеки в Україні є складним за своєю сутністю та змістом процесом, реалізація якого обумовлює необхідність реалізації низки процедур, які носять адміністративний характер. З огляду на зазначене вище, актуальність дисертаційного дослідження **Ніколайчика Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративні процедури забезпечення кібербезпеки в Україні»** не викликає жодних сумнівів та заперечень.

Про актуальність та своєчасність роботи свідчить також те, що дослідження виконано відповідно до Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом

Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021; Стратегії кібербезпеки України, схваленої Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021; Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, схваленої Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

В дисертації чітко визначено мету, яка полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів учених, норм чинного законодавства та практики його реалізації з'ясувати сутність, зміст й особливості адміністративних процедур забезпечення кібербезпеки в Україні, а також, спираючись на позитивний вітчизняний і зарубіжний досвід, розкрити сучасні тенденції вдосконалення адміністративно-правового регулювання відповідної діяльності. На виконання окресленої мети дисертантом чітко сформульовано завдання, які, судячи із аналізу висновків, автор повністю виконав.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало та відповідають встановленим вимогам. Зокрема, об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації адміністративних процедур забезпечення кібербезпеки в Україні. В свою чергу предметом дослідження є адміністративні процедури забезпечення кібербезпеки в Україні.

З метою досягнення об'єктивного наукового результату та формування відповідних положень та висновків, що характеризують наукову новизну роботи, використано сукупність сучасних філософських, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дало дисертанту можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Робота виконано автором самостійно. У дисертації наукові ідеї та розробки співавторів, а також матеріали і висновки кандидатської дисертації не використовувалися.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першою спробою комплексно, на монографічному рівні з'ясувати сутність та особливості адміністративних процедур забезпечення кібербезпеки в Україні в сучасних умовах, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового регулювання відповідної діяльності.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

- зроблено висновок про те, що кібербезпеку найбільш доцільно тлумачити у широкому та вузькому розумінні. Так, відповідно до широкого підходу, кібербезпека – це сукупність врегульованих нормами законодавства суспільно-правових відносин, які виникають з приводу забезпечення дотримання всіма суб'єктами нормативно-правових вимог і стандартів у сфері використання комунікаційних та технологічних систем, а також електронно-обчислювальної (комп'ютерної) техніки, програмного забезпечення у кіберпросторі, порушення якого є підставою для їх притягнення до юридичної відповідальності. У вузькому значенні кібербезпека – це стан суспільно-правового порядку, за якого повністю відсутні та/або мінімізовані, а також своєчасно виявляються, попереджаються і припиняються негативні чинники та протиправні дії, які порушують права та інтереси людини, громадянина, суспільства і держави при використанні комунікаційних, технологічних систем, електронно-обчислювальної (комп'ютерної) техніки, програмного забезпечення та взаємодії в кіберпросторі, що забезпечує сталий розвиток інформаційного суспільства, культури використання комп'ютерної техніки та цифрових комунікацій (с.82);

доведено, що особливостями адміністративних процедур у сфері забезпечення кібербезпеки є наступні: по-перше, особлива сфера реалізації, а також предмет з приводу якого виникають відповідні суспільні відносини; по-

друге, реалізовувати відповідні процедури мають право виключно спеціально уповноважені суб'єкти, посадові особи яких володіють особливим набором професійних знань, умінь та навичок; по-друге, наявність спеціального набору нормативно-правових засад їх реалізації; по-третє, переважна більшість адміністративних процедур пов'язані з обробкою персональних даних, що вимагає дотримання вимог законодавства про захист персональних даних; по-четверте, наявність підвищеного рівня відповідальності суб'єктів, що відповідні процедури реалізують; по-п'яте, відповідні процедури застосовуються у різних сферах забезпечення кібербезпеки, що обумовлює наявність їх різновидів (с.84);

- аргументовано, що адміністративні процедури у сфері кібербезпеки, пов'язані зі змістом інформації, що обробляється в комунікаційних або в технологічних системах – це окрема група впорядкованих дій, заходів та процесів, що реалізуються уповноваженими суб'єктами та спрямовані на збір, обробку, зберігання, передачу та захист інформації у відповідних інформаційно-комунікаційних та технологічних системах. Ці процедури спрямовані на забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних, а також на запобігання їх несанкціонованому доступу, розкриттю, модифікації або знищенню інформації (с.131);

- обґрунтовано, що комунікаційні системи, які не взаємодіють з публічними мережами електронних комунікацій, є закритими або ізольованими, оскільки вони призначені для передачі інформації в межах певної організації або групи користувачів без підключення до загальнодоступних мереж, зокрема Інтернету. Ці системи розроблені для забезпечення високого рівня безпеки, конфіденційності та надійності передачі даних, що робить їх особливо цінними в умовах, де необхідно захистити інформацію від несанкціонованого доступу, витоків або кібератак. Відсутність взаємодії з зовнішнім світом робить ці системи стійкими до більшості зовнішніх загроз, але в той же час вимагає високого рівня внутрішнього контролю та управління для запобігання внутрішнім загрозам або помилкам. Комунікаційні системи, які не взаємодіють з публічними мережами,

часто використовуються в секторах, де захист даних і конфіденційність є критично важливими (с.134);

- зауважено, що впровадження стандартів ISO для кібербезпеки включає визначення критичних інформаційних активів, оцінку ризиків, визначення засобів контролю безпеки, забезпечення відповідності нормативним вимогам і встановлення процедур для постійного вдосконалення. Ідентифікація активів є початковим кроком у процесі впровадження ISO, де компанії повинні точно визначити інформаційні активи, важливі для їх діяльності та безпеки. Це включає такі дані, як конфіденційна інформація про клієнтів, інтелектуальна власність і фінансові записи. Оцінка ризиків передбачає ретельний аналіз потенційних загроз і вразливостей, які можуть поставити під загрозу ці активи. Проводячи комплексну оцінку ризиків, організації можуть визначати пріоритети своїх зусиль у сфері безпеки та ефективно розподіляти ресурси. Далі визначаються заходи безпеки для пом'якшення виявлених ризиків. Це передбачає вибір і впровадження таких заходів, як брандмауери, протоколи шифрування, засоби контролю доступу та системи моніторингу для захисту від потенційних кіберзагроз (с.179);

- аргументовано що розробка «Концепції розвитку системи забезпечення кібербезпеки в Україні» має важливе значення, оскільки вона дозволить: 1) забезпечити узгодженість та системність у правовому регулюванні адміністративних процедур у сфері кібербезпеки, усунути прогалини та суперечності в чинному законодавстві; 2) чітко визначити процедури та повноваження спеціально уповноважених суб'єктів, що спростить взаємодію між ними, пришвидшать швидкість та якість прийняття управлінських рішень та зменшать бюрократичні бар'єри; 3) покращити систему правового регулювання у досліджуваній сфері, що сприятиме захисту прав суб'єктів господарювання, забезпечить прозорість та обґрунтованість рішень, які приймаються щодо них органами державної влади; 4) підвищити рівень довіри до державних органів; 5) враховувати міжнародний досвід та стандарти у сфері кібербезпеки, що

сприятиме інтеграції України в глобальний цифровий простір та поглибленню міжнародного співробітництва (с.182).

В роботі містяться й інші цікаві, як з практичної точки зору, так і з теоретичної, пропозиції та рекомендації.

Разом із тим, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема:

1) Так, заслуговує на увагу те, що у висновках по Розділу 1 дисертації здобувач робить низку цікавих з теоретичної точки зору висновків, зокрема, розкриває зміст таких понять як «кібербезпека» та «забезпечення кібербезпеки». Однак, в рамках представленої у роботі проблематики автору було б доцільно сформулювати власний підхід щодо розуміння категорії кіберпростір, адже він оперує цим терміном протягом всього наукового дослідження.

2) Досить цінним з теоретичної точки зору є те, що автором було сформульовано авторське визначення поняття «суб'єкти реалізації адміністративних процедур у сфері забезпечення кібербезпеки». Окрім того, дисертант надає досить змістовну характеристику правовому статусу вказаних суб'єктів. Разом із тим, додатково хотілося б уточнити: якими є загальні особливості суб'єктів реалізації адміністративних процедур у досліджуваній сфері суспільного життя?

3) На мою думку, в рамках Розділу 2 дисертаційного дослідження Олександр Степановичу необхідно було окрему увагу приділити вивченню адміністративно-правового механізму реалізації адміністративних процедур у сфері забезпечення кібербезпеки в Україні.

4) Окремі висновки здобувача носять суто декларативний характер. Зокрема, на сторінці 182 здобувач зазначає, що «концепція – це система поглядів, ідей або принципів, які об'єднуються в єдину цілісну картину, що пояснює певне явище, процес або ідею. Це своєрідний каркас, на якому будується розуміння, тлумачення і подальше дослідження будь-якого об'єкта чи процесу. Як нормативно-правовий акт, концепція – це особливого роду підзаконний нормативно-правовий акт, положення якого визначають основні напрями,

принципи, цілі та завдання державної політики у певній сфері суспільного життя».

5) Вивчаючи сучасні тенденції вдосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення окремих адміністративних процедур забезпечення кібербезпеки здобувачу варто було приділити окрему увагу вдосконаленню взаємодії суб'єктів, які відповідні процедури реалізують.

Вищенаведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи і в певній мірі носять характер побажань.

Практичне значення одержаних результатів зумовлено тим, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для проведення подальших теоретико-правових досліджень, присвячених адміністративним процедурам забезпечення кібербезпеки в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); правотворчій сфері – для розроблення нових та вдосконалення діючих законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, положення яких спрямовані на регулювання адміністративних процедур забезпечення кібербезпеки в Україні; правозастосовній сфері – з метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів, які уповноважені реалізовувати адміністративні процедури у сфері забезпечення кібербезпеки в Україні; освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право»; «Інформаційне право»; «Кібербезпека» тощо.

Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики дисертаційного дослідження. Автор

сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняного адміністративного права.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження **Ніколайчика Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративні процедури забезпечення кібербезпеки в Україні»** виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Начальник Головного управління
Національної поліції в Луганській області
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Руслан СЕРБИН